

**PROF. DR. FUAT BOZKURT'UN TÜRK İMGESİ TUTTUM AYNAYI YÜZÜME ADLI
ESERİ ÜZERİNE**

Faruk POLATCAN*

1. Prof. Dr. Fuat BOZKURT'un Hayatı ve Eserleri:**

20 Ekim 1946'da Sivas Kangal'a bağlı yeni adı Soğukpınar olan Mamaş köyünde doğar. İlk, orta ve lise öğrenimini Sivas'ta tamamlar. 1965 yılında Sivas Lisesinden mezun olduktan sonra girdiği Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Türk Dili Edebiyatı bölümünü birincilikle bitirir. Bir yıl Türk Dil Kurumunda bilim işleri kurulu görevlisi olarak çalışır. Ardından Millî Eğitim Bakanlığının açtığı yurtdışı sınavlarını kazanarak Almanya'da ünlü Türkolog Doerfer'in yanında Horasan Türkçesi üzerine doktora yapar. Bu arada Prof. Dr. Doerfer'in yönetiminde yapılan İran araştırma gezisine katılır.

foto 1: Fuat BOZKURT (Cengiz ALYILMAZ Arşivi)

* Doktora Öğrencisi; Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü farukpolatcan@gmail.com.

** Bu bölüm Fuat BOZKURT'un *Türk İmgesi Tuttum Aynayı Yüzüme* adlı kitabında yer alan yazarın öz geçmişi ile ilgili bilgilerden hareketle hazırlanmıştır.

Dil bilim konusunda doktora yapmasına karşın, folklor ve halk bilim hep ilgi alanı, sevdiği konular olur. Bir rastlantı sonucu halk bilimci Sedat Veyis ÖRNEK'i tanıyan BOZKURT, bu tanışmadan sonra daha çok halkbilim konularına yönelir. Türkiye, Balkanlar, İran, Afganistan ve eski Sovyetler Birliği'nde araştırma gezileri yapar. Gezi verileri *Hürriyet*, *Sabah*, *Yeni Yüzyıl* gazetelerinde ve *Türk Dili* dergisinde yayımlanır. Araştırma verilerini değişik yazılarında ve kitaplarında değerlendirir.

1976 yılında Ege Üniversitesinde göreve başlar. Afganistan halkları üzerine yaptığı doçentlik çalışmasını 1982 yılında bitirip doçent olur. Ama aynı yıl YÖK uygulamasıyla görevinden uzaklaştırılır. Bunun üzerine çok sevdiği Türkiye'den ayrılmak zorunda kalarak 1983'ün ilkyazında Avrupa'ya gider. Sırası ile Venedik, Hamburg ve Rotterdam Üniversitesinde aralıksız dersler verir. 1993 yılında Akdeniz Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesine döner. Yirmi yıl bu üniversitenin Edebiyat Fakültesi Türk Dili Edebiyatı bölüm başkanlığını yürütür.

Çok sayıda yazısı değişik dergilerde yayımlanır. Basılı yirmi beş kitabı bulunan BOZKURT'un kitaplarından birkaçı Fransızca, Almanca ve Farsça'ya çevrilmiştir.

BOZKURT'un kitaplardan bazıları şunlardır: *Türklerin Dili*, *Türklerin Dini*, *Türkiye Türkçesi- Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*, *Türk Dili Divanı (Divan-ü Lugat it Türk)*, *Türkçenin Gizemi*, *Çağdaşlaşma Sürecinde Alevilik*, *Aleviliğin Toplumsal Boyutlar*, *Anadolu Aleviliği ve Pir Sultan Abdal*, *Türk İçki Geleneği*, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, *Türkçenin ABC'si*, *Buyruk*, *Manas Destanı*, *Türkçe Çağdaş Dilbilgisi*, *Semahlar*.

2. Fuat BOZKURT'un *Türk İmgesi Tuttum Aynayı Yüzüme* Adlı Eseri:

Prof. Dr. Fuat BOZKURT tarafından yazılan ve deneme niteliğinde olan "*Türk İmgesi Tuttum Aynayı Yüzüme*" adlı eser, otuz iki bölümden oluşmaktadır: Aynaya Bakmak (s. 21-53), Söylem (s. 57-63), İnsan İlişkileri Ağsı (s. 67-76), Öğrenme Süreci (s. 79-91), Toplumsal Katman (s. 95-103), Toplumsal Bellek (s. 107-114), Toplumsal İtaat (s. 117-130), Toplumsal Sorumluluk (s. 131-142), Özgürlüğün Sınırları (s. 143-157), Aydın Sorunu (s. 160-182), Çalışma Anlayışı (s. 183-199), Zaman Yönelimi (s. 201-2010), İzlençe (s. 211-221), Duygusallık (223-242), Acı Çekme (s. 243-250), Yazgı (251-265), Yaratıcılık (267-277), Boş İnanç Tutkusu (s. 279-287), Beğeni Anlayışı (s. 289-296), Toplumsal Düzen İlkeleri (s. 297-329), İnsan İnsanın Kurdudur (s. 331-349), Diplomasi Geleneği (s. 352-360), Kendini Arayan Ulus (s. 361-396), Ulusal Kimlik Çizgileri (s. 397-405), Osmanlı Kimliği (s. 407-428), Aydınlanma Süreci (s. 429-441), Geç Uluslaşma Örneği: Japonya (s. 443-452), Doğu ile Batı

Arasında (s. 453-467), Kurtuluş Çabası (s. 469-488), Değişim Süreci (s. 489-507), Irkçılığın Yükselişi (s. 509-555) ve Tek Kanatlı Kuş'tur (s. 557-588).

Aynaya Bakmak (s. 21-53) bölümünde “Özeleştir, Övgü ile Yergi Arasında, Övgüden Aşağılamaya, Karşıtını Büyütme Sayrılığı vd.” konu başlıklarıyla birey sorunlarından yola çıkarak toplumsal aksaklıklara ayna tutulmuş ve özelde Türkiye genelde Doğu toplumlarında görülen öz güven eksikliği ve eleştiriye tahammülsüzlük vurgulanmıştır. Bu durum şu sözlerle ifade edilmiştir:

Anadolu’da ağayı eleştiremeyen, ona karşı düşüncelerini söyleyemeyen köylü, mizah yoluyla öcünü alır. Ağaların yanında hem onları güldüren hem de alaya alan yavaşmalar vardır. Bunlar ağayı güldürmek için benzetmeler, öykünmeler yaparlar. Ama gülünecek olay başkası üzerine olacaktır.

Ucu Türkiye’den Hindistan’a, Arap ülkelerinden İran’a uzanan alanda eleştiriye dayanılmaz ve tepkiler serttir (s. 34).

Söylem (s. 57-63) ile cemaatten topluma geçişin / geçemeyişin oluşturduğu olumsuz durumlar şöyle dile getirilmiştir:

“Bizde yetki sahiplerine karşı düşünce söylemek bile sorundur. Yetki sahipleri kafalarında oluşan düşünceyle örtüşen görüşleri, önerileri dinleyip benimsemeye yatkındır. Kafasından belirlene düşünceye karşı bir düşünce yetkiliyi tedirgin eder” (s. 60).

İnsan İlişkileri Ağı (s. 67-76) bölümüyle geçmişi yarım yüzyıla dayanan kentleşme sürecinde kentli toplumun burjuva kuralları yerine geleneksel insan ilişkileri olan *zoraki birliktelik* esasını ön plana çıkarmıştır. Yazar bu durumu şöyle aktarmıştır:

Karşındakini herhangi bir biçimde inciten kimse, yeniden ilişki eğilimindedir. İncinen kimsenin ise, bilinçaltında öcünü alma hıncı yatar. Böylece her an fırsat kollayarak ilişkiye girer (s. 67).

(...)

Genellikle yakın akrabalar ve arkadaşlar arasında alışverişte baştan pazarlık yapılmaz. Her şey karşılıklı güvene bırakılır. Ama iki kesiminde beklentisi değişiktir. İş olup bittikten sonra, karşılıklı birbirini “tanyamama söylemi”, bekleneni bulamama birbirini izler (s. 68).

Öğrenme Süreci (s. 79-91) bölümüyle yazar çeşitli Avrupa ülkeleriyle karşılaştırmalı olarak öğrenme yöntemi ve eğitimin amaçlarındaki aksaklıkları şöyle dile getirir.

Belleğe dayalı öğrenme yöntemine yatkın olmamız da ayrı bir sorunu birlikte getirir. Özümseyerek öğrenme yerine ezberleme eğitimimizin en önemli açmazlarından birini oluşturur. Eğitim sistemimiz not tutma, ders kitabından öğrenme düzenine dayanır. Belli bir özetin ezberlenmesi esasına dayanan bu öğrenme süreci karşılaştırma, yorumlama kazandırmaz.

Türk kültüründe eğitim üretime değil, daha çok memur, bürokrat olmaya yönelik olarak yapılır (s. 82).

Toplumsal Katman (s. 107-114) ile Osmanlı hanedanının kendisine rakip olmaması için herhangi bir ailenin güçlenmesine izin vermemesi ve aynı dönemde insanların babalarının adlarıyla anılmalarından dolayı toplumda herhangi bir soylu sınıf oluşmaması, ilk bakışta olumlu görünmesine karşın esasen ülkeye zarar verdiği ve şehirlerin bugün kasaba görünümünde olmasına neden olduğu belirtilmiştir. *Toplumsal Bellek* (s. 107-114) bölümüyle birey ve toplum olarak zayıf belleğe sahip olduğumuzdan, özellikle İslam dinin ölüleri iyi anma prensibinden dolayı ölen kişilerin icraatlarının tarafsız bir şekilde değerlendirilmediğinden yakınılmaktadır. *Toplumsal Sorumluluk* (s. 131-142) bölümüyle toplumumuzun itaatkâr olmasına karşın sıkıdüzen olmadığı Alman toplumuyla karşılaştırılarak belirtilmiştir.

foto 2: Türk İmgesi Tuttum Aynayı Yüzüme adlı kitabın ön kapağı

Özgürlüğün Sınırları (s. 143-157) ile Doğu kültürlerinde Batı kültürlerinin aksine bireylerin özgürlük alanlarının daha dar olduğu vurgulanmıştır. *Aydın Sorunu* bölümüyle Osmanlı'dan beri aydın kesimiyle toplum arasında kopukluk olduğu çeşitli örneklerle verilmiştir.

Çalışma Anlayışı (s. 183-199) ile Türklerin tembel olmamalarına karşın iş yaparken herhangi bir yöntemleri olmadığı için yalın düştüklerinden kahve köşelerinde zaman geçirdikleri anlatılmıştır. *Zaman Yönelimi* (s. 201-210) ile Türk toplumuyla Batı toplumları arasındaki anlayış farklılığından kaynaklanan zaman yönelimleri örneklerle ifade edilmiştir. *İzlençe* (s. 211-221) bölümüyle genel olarak insanımızın hem devlet işlerinde hem de kendi yaşamında plan yapmadığı, rastgele bir yaşam sürdürdüğü için toplum olarak büyük sıkıntılar yaşadığımız ve gelişemediğimiz belirtilmiştir.

Acı Çekme (s. 243-250) bölümüyle Türk toplumunda en mutlu günlerde (düğün, bayram, aşk vb.) bile insanların acı çekme ihtiyacı duyduğu, özellikle toplumun belli kesimlerinde acı çekmeyenlerin adeta ayıplandığı belirtilmiştir. *Yazgı* (251-265) bölümüyle Türk insanın planlı ve kararlı bir şekilde çalışmadığı için kader kavramının ardına sığındığı, Almanya ve Japonya'daki ekonomik büyümenin çalışmanın ürünü yerine mucize olarak gördüğü belirtilmiştir. *Yaratıcılık* (267-277) bölümüyle Türkler geçmişten beri yaratıcı bir millet olmasına rağmen Sanayi Devrimi'ni yapamadığı için özellikle Protestan ulusların gerisinde kalmışlardır.

Boş İnanç Tutkusu (s. 279-287) bölümüyle insanımızın yaşamın hemen hemen her alanında, İslâm'da yasak olmasına rağmen, fal, büyü vb. boş inançlara göre hareket ettiği şöyle belirtilmiştir:

“III. Selim sadrazam seçmek için kendisine önerilen 5-6 aday arasından kimi seçeceğine karar veremez ve “istihareye bırakalım” der. Şeyhülislamla birlikte rüyaya yatarlar. Şeyhülislamla bir şey görmez. III. Selim ise üç kez Cezayirli Hasan Paşa'yı görür. Sadrazamlık mührünü ona verir” (s. 283).

Beğeni Anlayışı (s. 289-296) ile Türklerde bayrak, İstiklâl Marşı, ezan vb. sembollerin tabuya dönüştüğü belirtilmiştir. *Toplumsal Düzen İlkeleri* (s. 297-329) ile eski Türklerdeki Gök Tanrı inancıyla İslam dini arasında birçok yönden benzerlik olması nedeniyle ant içme, konuk ağırlama, yaşamın durakları vb. uygulamalar küçük değişikliklere uğrayarak günümüzde etkisini hâlâ devam ettirmektedir.

“Türk toplumunda korkunç bir ağıt dayanışması görülür. Ölünün ardından tanıyan tanımayan tüm çevre ağıt yakar. Eski geçmişteki yuğ törenlerinin ardılı gibi bu gelenek sürer” (s. 320).

Diplomasi Geleneği (s. 352-360) bölümüyle Osmanlı Devleti'nin Fransız İhtilâli'ne kadar dış ülkelere elçi gönderme gereği duymamasına karşın Avrupalıların 15. yüzyıldan itibaren İstanbul'da elçilik bulundurdıkları ve diplomasi geleneğinin olmaması nedeniyle Türkiye'nin bugün bile herhangi bir dış politikasının olmadığı belirtilmiştir. *Ulusal Kimlik Çizgileri* (s. 397-405) bölümüyle Leh, Macar, Rus, Fransız, İsviçre, Japon, Romanya, Avusturya, Fars ve Amerikan kimliği hakkında bilgi verilmiştir.

Osmanlı Kimliği (s. 407-428) bölümüyle Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemi hakkındaki bilgilerin tartışmalı olduğu vurgulanmıştır. *Aydınlanma Süreci* (s. 429-441) bölümüyle Hacı Bektaş, Şeyh Bedrettin vb. kişilere rağmen Türk toplumunda ulusal mezhep oluşturulamadığı anlatılmıştır. *Doğu ile Batı Arasında* (s. 453-467) bölümüyle yön bildiren iki kavramın zamanla farklı kültürlerin adlandırdığı belirtilmiştir.

Kurtuluş Çabası (s. 469-488) bölümüyle ilk ve orta çağda bütün devletler dinlerin etkisiyle yönetilmişlerdir. Altı yüz yıl varlığını sürdüren Osmanlı da dinsel ilkelerin etkisinde kalmıştır. Avrupa'da yaşanan Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilâli sonuçlarının, zaten işlerin iyi gitmediği, Osmanlı üzerinde yıkıcı etkileri olmuştur. Devletin kurtulması için düşün olarak Osmanlılık, İslamcılık, Türkçülük vb. görüşler oluşmasına rağmen devletin fiili olarak 19. yüzyılın ortalarında yıkıldığı belirtilmiştir.

Değişim Süreci (s. 489-507) bölümüyle Fransız İhtilali vb. değişim hareketleri halkın bilinçlenerek kolektif işbirliği sonucunda oluşmuştur. Bizdeki ihtilaller ise yönetimden rahatsız olan bürokratik kesiminin değişim kaygısı sonucuyla oluşmuştur. Bu nedenle darbe niteliği taşıdıkları ve asker eliyle yapıldıkları vurgulanmıştır.

Irkçılığın Yükselişi (s. 509-555) bölümüyle I. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyet Rusya, İtalya ve Almanya diktatörlükle yönetilir. Bu ülkelerde diktatörlüğün göreceli olarak başarılı olması birçok insanın hayranlığını kazınır. Özellikle Hitler'in başarılı olması dünya genelinde ırkçılığın yükselmesine neden olur. Savaştan yeni çıkmış, ırkçılığa karşı olmasına rağmen, Türkiye'nin de bu yükselen ırkçılık dalgasından etkilendiği anlatılmıştır. Aynı bölümde ülkemizde çağdaş uygarlık adına ne değer varsa sol olarak görüldüğünden toplumsal gelişmenin yavaş olduğundan yakınılmıştır.

Tek Kanatlı Kuş (s. 557-588) bölümüyle çok partili hayata geçildikten sonra siyaset yalnızca sağcı kesimin eline bırakılmıştır. Sol kesimden gelen her yenilik komünist tehlikesi

nedeniyle reddedilir. Sağ kesim ise karşısında herhangi bir rakip olmadığından kendini yenileyip geliştirememiştir. BOZKURT bu yüzden Türkiye'yi tek kanatlı kuşa benzetmiştir.

Türkiye'nin günümüz siyasi, ekonomik ve toplumsal sorunlarının tarihî arka planıyla anlatıldığı *Türk İmgesi Tuttum Aynayı Yüzüme* adlı eserinden dolayı eğitimci, yazar Fuat BOZKURT'u kutlar, eserleriyle Türk dili ve kültürüne yaptığı katkıdan dolayı teşekkür ederiz.